

Materiały edukacyjne dla szkół

Innowatorzy społeczni a problemy globalne

Broszura "Innowatorzy społeczni a problemy globalne" jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0). Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorek i Fundacji Kultury Świata.

Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2016.

Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Autorka treści:

Patrycja Kozieł

Autorki ćwiczeń:

Patrycja Kozieł
Olga Mielnikiewicz

Konsultacje merytoryczne:

Olga Mielnikiewicz

Projekt graficzny:

Monika Sobieraj

Wydawca:

Fundacja Kultury Świata

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	3
WPROWADZENIE	4
CIEKAWOSTKI KULTUROWE	6
ZESTAW ĆWICZEŃ	8
ROLNICTWO W NIGERII	10
ZESTAW ĆWICZEŃ	13
SYTUACJA KOBIET W NIGERII	16
ZESTAW ĆWICZEŃ	18
NIGERIA - GOSPODARCZY TYGRYS	25
ZESTAW ĆWICZEŃ	26

SŁOWO WSTĘPNE

Niniejsza broszura została przygotowana w ramach projektu „Innowatorzy społeczni a problemy globalne”, którego celem jest ukazanie wpływu globalnych procesów na jednostkę, szerzenie wiedzy na temat wybranych problemów z jakimi borykają się kraje globalnego Południa i globalnej Północy oraz aktywizacja młodzieży na rzecz zmian społecznych.

Założeniem Publikacji jest zwiększenie świadomości zarówno uczniów jak i nauczycieli na temat wybranych problemów o charakterze globalnym. Ćwiczenia mają na celu rozwijanie u młodzieży umiejętności logicznego i krytycznego myślenia, samodzielnego wyszukiwania i przetwarzania informacji, a także zachęcają uczniów do podejmowania prób samodzielnego i kreatywnego rozwiązywania problemów społecznych.

Fot. Andrew Moore, "Fruit stall", licencja CC BY-SA 2.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/deed.pl>)

Broszura skierowana jest do nauczycieli i pedagogów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, którzy w ramach dydaktyki korzystają z zasobów edukacji globalnej. Zakres tematyczny niniejszej publikacji obejmuje zagadnienia społeczne, kulturowe i ekonomiczne państw globalnego Południa i globalnej Północy na przykładzie Nigerii i Polski, oraz jest zgodny z podstawą programową szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych dla uczniów i uczennic od 13. roku życia.

Publikacja stanowi spójną całość z trzema krótkimi filmami dokumentalnymi, powstałymi w ramach projektu „Innowatorzy społeczni a problemy globalne”. Filmy dostępne są w online, pod wskazanymi linkami:

„Eko-farma” <https://www.youtube.com/watch?v=uytihZvm3zl>

„Siła kobiet” <https://www.youtube.com/watch?v=B0flu3Vov1s>

„Razem” https://www.youtube.com/watch?v=L_RsSY4i82U

Broszura składa się z dwóch komponentów:

1. Część merytoryczna - tło wprowadzające w tematykę Nigerii, zbiór ciekawostek kulturowych, opis sytuacji społeczno-gospodarczej w tym kraju, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki kobiet i ekologicznego rolnictwa. Każdy rozdział broszury zawiera szereg informacji wprowadzających do konkretnego zagadnienia.

2. Zestaw scenariuszy ćwiczeń odnoszących się do poszczególnych filmów, przeznaczonych do wykorzystania podczas lekcji. Ćwiczenia znajdujące się we wstępie mają charakter ogólny i wprowadzający, kolejne zaś poszerzają wiedzę na wybrany temat poruszany w danym filmie. Wszystkie umożliwiają nauczycielom dostosowanie treści do kompetencji i wiedzy uczniów i uczennic. Kolejność realizacji ćwiczeń jest dowolna.

WPROWADZENIE

Nigeria - kraj różnorodności na drodze do innowacji

Nigeria (Republika Federalna Nigerii) to państwo położone nad Zatoką Gwinejską w Afryce Zachodniej. Zajmuje powierzchnię 923.786 km² i sąsiaduje z czterema krajami: Nigrem (od północy), Beninem (od zachodu), Kamerunem i Czadem (od wschodu). Posiada blisko 170 mln mieszkańców, co czyni ją najbardziej zaludnionym krajem afrykańskim. Podstawową jednostką monetarną jest naira o symbolu ₦. Nigeria podzielona jest na 36 stanów, zaś jej stolicą od 1991 roku jest Abudża, miasto leżące w centrum kraju. Lagos na południu Nigerii jest największym miastem w Afryce Subsaharyjskiej, z populacją ponad 12 milionów w samym jego obszarze miejskim. Jako jedna z najważniejszych metropolii afrykańskich stanowi przykład miejsca o nieograniczonym potencjale społecznym i gospodarczym, kształtując w młodych ludziach postawę afrykańskiego kosmopolityzmu i najnowszych trendów kultur regionu!

Nigeria ma wiele różnych zasobów naturalnych, w tym ropę naftową, gaz ziemny, rudy żelaza, węgiel kamienny, ołów. Najważniejszą rolę odgrywa eksploatacja złóż ropy naftowej i gazu ziemnego, wydobywanych w bogatej w te surowce Delcie Nigru, gdzie zlokalizowany jest również potężny przemysł przetwórczy. Delta Nigru jest jedną z największych delt rzecznych na świecie oraz gęsto zaludnionym regionem, który według oficjalnych ustaleń rządu Nigerii zamieszkiwany jest przez około 20 milionów osób, obejmując powierzchnię 70 tys. km².

Krajobraz i klimat Nigerii

Z racji położenia geograficznego Nigerię cechują zróżnicowane warunki klimatyczne, bogata roślinność oraz urozmaiczone ukształtowanie terenu. W południowej Nigerii, w tym w nizinnej Deltie Nigru (wybrzeże lagunowe) występuje gorący i wilgotny klimat równikowy, często pojawiają się obfite opady w postaci deszczów zenitalnych, wylewy rzek i gwałtowne burze, powodujące zmniejszanie się liczby dróg zdatnych do transportu. Dominuje nizinny, podmokły teren, w którym znajdują się tropikalne lasy równikowe i namorzyny, przechodzące ku północy w nizinne sawanny i stepy, kształtowane przez wpływ klimatu Sahary. W północnej części Nigerii klimat przechodzi początkowo w podrównikowy wilgotny, a następnie w podrównikowy suchy. Dogodne warunki pogodowe sprzyjają uprawom zbóż i warzyw, między innymi kakao, orzeszków ziemnych, bawełny, oleju palmowego, trzciny cukrowej, kukurydzy, ryżu, sorgo, prosa, manioku, kauczuku i owoców cytrusowych.

Na walory przyrodnicze Nigerii składa się osiem parków narodowych: Yankari, Old Oyo, Okomu, Kamuku, Kainji, Gashaka Gumti, Cross River i Chad Basin, które łącznie zajmują 3% powierzchni kraju. Najwyższy szczyt to Chappal Waddi o wysokości 2419 metrów n.p.m., położony na terenie Parku Narodowego Gashaka Gumti przy granicy z Kamerunem. Poza tym Nigeria podzielona jest na trzy części przez rzeki Niger i Benue, które zbiegają się w centrum kraju i w regionie Deltę Nigru wpadają do Oceanu Atlantyckiego.

Spółeczeństwo

Nigeria to kraj o bardzo dużym zróżnicowaniu etnicznym i językowym. Istnieje tu 250 grup etnicznych, a liczbę języków szacuje się na ponad 400. Językiem oficjalnym jest angielski, którym posługuje się połowa

mieszkańców Nigerii, znajdując zastosowanie w administracji, prasie, radiu, telewizji i szkolnictwie (na szczeblu podstawowym ważną rolę odgrywają jednak rodzime języki nigeryjskie). Trzy języki rodzime, które podniesione są do rangi narodowych, pełnią istotną funkcję na poziomie stanowym, będąc środkami komunikacji międzyetnicznej. Taki dominujący status uzyskały języki: hausa (na północy kraju), joruba (na południowym zachodzie) i igbo (na południowym wschodzie). Innym językiem służącym do porozumiewania się osób pochodzących z różnych grup językowych (lingua franca) jest również nigeryjska wersja Pidgin English, który stanowi mieszanekę języków rodzimych z językiem angielskim. Na północy językiem obowiązującym tam muzułmańskiego prawa (szariat), religii i kultury jest również arabski.

Fot. Weronika Mliczewska; Ruchliwe ulice największej nigeryjskiej metropolii - Lagos, miasta zamieszkiwanego przez 17,9 mln mieszkańców. Jest to drugie największe miasto na kontynencie afrykańskim (po Kairze).

Ciekawostki kulturowe

Nigeryjskie wielobarwne tekstylia

Szczególne miejsce odgrywa w Nigerii przemysł tekstylny i wzornictwo. Kolorowe, wzorzyste materiały, z których szyje się ubrania dla kobiet i mężczyzn, czasem woskowane, są charakterystyczne dla całej społeczności Nigerii. Według wieloletniej tradycji były one tkane i farbowane ręcznie. Obecnie większość materiałów gotowych do szycia odzieży wyrabiana jest fabrycznie i dostępna na rynkach tekstylnych. Czasem tkaniny sprowadza się z innych państw regionu Zatoki Gwinejskiej, na przykład z Ghany, Wybrzeża Kości Słoniowej. Kobiece strój z południowo-zachodniej Nigerii jest kompozycją długiej spódnicy (iro), bluzki (buba) oraz chusty upiętej wysoko na głowie na kształt turbana (gele), podczas gdy mężczyźni noszą dekorowaną kolorowymi naszyciami tunikę (agbada), stworzoną z trzech części: szerokich spodni zwężanych przy kostkach, koszuli z długimi rękawami oraz zewnętrznej szaty bez

Fot. Mark Fischer, "Abuja street portrait", licencja CC BY-SA 2.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/deed.pl>)

rękawów. Zwykle wszystkie warstwy pochodzą z tego samego materiału, dawniej jedwabnego, obecnie bawełnianego lub syntetycznego. Ważnym elementem dekoracji ciała jest również biżuteria, skaryfikacje i tatuaże.

Widowiska Gelede

Nigeria może poszczycić się wieloma osiągnięciami kulturowymi, zyskując uznanie na arenie międzynarodowej. O randze walorów przyrodniczo-kulturowych świadczy obecność miejsc, które zostały wpisane na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa UNESCO, w tym dziedzictwo Przekazu ustnego Gelede. Przejawia się w formie obrzędu połączonego z prezentowaniem pieśni w języku joruba i widowiskiem tanecznym z użyciem masek nawiązującymi do kultu przodków. Odbyna się ono każdego roku po zbiorach lub podczas ważnych wydarzeń, na przykład w czasie suszy lub epidemii i trwa przez kilka dni. Poprzez bogatą symbolikę i ikonografię zoomorficzną maski wskazują na wartości cenione przez Jorubów i stanowią formę hołdu składaną duchom przodków i starym kobietom, dla których przyjmuje się wspólną nazwę „matek”. Mówi się, że celem obrzędu jest złagodzenie złości „matek” i oddanie czci pierwotnej matce Iya Nia. Jorubowie wierzą bowiem, iż posiadają one szczególną duchową siłę życiową ase, która może zostać wykorzystana na korzyść lub szkodę całej zbiorowości. W pozytywnym aspekcie tej siły zawiera się spokój, opiekuńczość, w negatywnym – złośliwość. Matkom przypisuje się wiedzę na temat ziołolecznictwa, umiejętności doradcze w zakresie władzy, opiekę nad moralnością i obyczajami całego społeczeństwa.

Czy wiesz, czym jest Nollywood?

Na kształtowanie się obrazu kulturowego Nigerii niewątpliwym wpływ wywierają globalne treści z kręgu kultury popularnej. Przykładem jest rozwój produkcji domowych filmów wideo i przemysłu filmowego.

Filmy nigeryjskie można podzielić na trzy kategorie w zależności od głównych ośrodków produkcji. Nollywood (Nigerian Hollywood) to największy lokalny rynek filmowy usytuowany na południu kraju (Lagos, Enugu), w którym filmy produkowane są głównie przez Iboów w języku angielskim. Drugim ośrodkiem jest Kannywood – centrum produkcyjne położone w północnej Nigerii (Kano, Kaduna) z filmami tworzonymi w języku hausa. W trzeciej grupie znajdują się filmy nagrywane w języku joruba. Wszystkie gatunki dystrybuowane są na ulicach miast, straganach i sklepach z wykorzystaniem kaset VHS i płyt DVD. Filmy te oglądane są bardzo często przez całe rodziny i ludzie wypożyczają sobie nawzajem nośniki, co wyraźnie przyczynia się do wzrostu popularności filmów. Ceny filmów są niskie, więc ludzie mogą sobie pozwolić na zakup wielu z nich. Przemysł filmowy stanowi źródło zatrudnienia dla wielu młodych Nigeryjek. Obecnie istnieje stałe zapotrzebowanie na aktorki, stylistki, techników. Wiele dziewcząt kończy edukację na szkole podstawowej, nie kontynuując nauki na wyższym szczeblu, dlatego przemysł filmowy jest dla nich szansą na zapewnienie sobie godnych warunków życia i kariery zawodowej.

Muzyka i literatura

Prężnie działający jest także sektor muzyczny. Do najbardziej znanych muzyków nigeryjskich należy legendarny Fela Anikulapo Kuti – multiinstrumentalista i aktywista, twórca gatunku afrobeat, grający muzykę funk, jazz i highlife w latach siedemdziesiątych i 80. XX wieku i działający prężnie na rzecz praw człowieka. W Nigerii powstały takie gatunki muzyczne jak: juju, apala, fuji, afropop i waka. Rozprzestrzeniły się one na inne państwa afrykańskie oraz karaibskie, wpływając na rozwój kolejnych stylów. Wśród gwiazd muzyki o są np. neka, D'banj. Z kolei na polu literackim swoją rolę dla popularyzacji dziedzictwa kulturowego Nigerii odegrali liczni pisarze pochodzący zwłaszcza z południa kraju. Pierwszym z nich jest Chinua Achebe – zwany ojcem nowoczesnej literatury afrykańskiej, powieściopisarz, eseista, poeta i działacz społeczny. Autor dzieł „Świat się rozpada”

i „Boża strzała”, w których podejmuje tematy obyczajowo-polityczne dotyczące Nigeryjczyków. Drugi z pisarzy – Wole Soyinka to prozaik i dramaturg, działacz polityczny. Został laureatem Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za rok 1986 (utwór „Interpretatorzy”). Pozostali literaci zyskujący międzynarodowe uznanie to Ben Okri – prozaik i poeta (utwór „Droga bez dna”); Elechi Amadi – powieściopisarz i dramaturg; Amos Tutuola – pisarz znany z dzieł opartych na mitologii i legendach Jorubów (utwory „Smakosz wina palmowego”, „Moje życie w puszczy upiórów”). Sukcesy w twórczości literackiej odniosły również pisarki: Flora Nwapa, Buchi Emecheta, Balarabe Ramat Yakubu.

Chimamanda Ngozi Adichie

Obecnie w dziedzinie nigeryjskiej prozy kobiecej popularność zdobywa Chimamanda Ngozi Adichie, która dodatkowo aktywnie angażuje się w działania na rzecz praw człowieka i równości płci,

Fot. Chris Boland, "Chimamanda Ngozi Adichie - Cambridge April 2013", licencja CC BY-NC-ND 2.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/pl/>)

zwłaszcza kobiet. Pisze w celu wzmocnienia udziału kobiet w kulturze poprzez zwiększenie ich świadomości politycznej i społecznej. W swoich utworach, takich jak „Fioletowy hibiskus”, „Połówka żółtego słońca”, podejmuje szeroką problematykę życia społecznego w Nigerii, sytuacji młodych kobiet oraz tożsamości Nigeryjczyków. Nawiązuje również do kontekstów historycznych, w tym do wojny domowej w Nigerii (1967-1970), zwanej wojną białafrańską. Jedna z jej książek weszła do kanonu lektur szkolnych w Szwecji! Ponadto, Adichie zabrała głos w sprawie łamania stereotypów kulturowych. Można go wysłuchać tutaj: https://www.ted.com/talks/chimamanda_adichie_the_danger_of_a_single_story

Festiwal Nowego Jamu

Festiwal Nowego Jamu, w języku ibo Iwa ji („Jedzenie nowego jamu”), jest jednym z najważniejszych świąt na południu Nigerii, gdzie znaczącą częścią upraw rolniczych jest jam. To coroczny dziękczynny festiwal zbiorów odbywający się zwykle pod koniec pory deszczowej, czyli na początku sierpnia, choć w różnych miejscach może trwać aż do października. Festiwal ten jest praktykowany w całej Afryce Zachodniej, zwłaszcza w Nigerii i Ghanie. Symbolizuje koniec zbiorów i jednocześnie rozpoczęcie następnego cyklu pracy na polu. Obchody święta są kilkuczęściowe. Wieczorem spożywa się jam pochodzący z ostatnich zbiorów, jak również częściowo jest on przekazywany przez najstarszego członka rodu bóstwom i przodkom w formie ofiary, na przykład w świątyni, świętych gajach i leśnych ołtarzach. Rytuał ten ma na celu podkreślenie wdzięczności kierowanej do bóstw za obfite plony. Nie klóci się on jednak z wiarą chrześcijańską. Bliskim i członkom rodziny składane są życzenia, odbywają się uczty, maskarady, spotkania taneczne, parady, mające funkcje ludyczne, podkreślające radosny wymiar tego szczególnego święta.

ĆWICZENIE nr 1

 15 min

NIGERIA - KRAJ RÓŻNORODNOŚCI

Materiały: rzutnik lub duża mapa fizyczna świata do prezentacji, flipchart, markery

Przebieg: wyświetl na ekranie mapę Nigerii lub zaprezentuj kraj na mapie fizycznej świata. Zadaj uczniom pytanie, co wiedzą o Nigerii? Zanotuj odpowiedzi na tablicy. Zastanówcie się wspólnie nad następującymi zagadnieniami: społeczeństwo i kultura, warunki geograficzne i klimat, gospodarka. W tym celu zapisz pośrodku tablicy lub flipczartu nazwę "Nigeria" z trzema odnośnikami zagadnień. Poproś klasę o podanie znanych im faktów i skojarzeń. Zweryfikuj wiedzę z informacjami dostępnymi w broszurze lub źródłach internetowych i zapoznaj z nią uczniów i uczennice. Poinformuj, iż następnie klasa zapozna się z dokumentalnym filmem krótkometrażowym, który będzie dotyczył południa Nigerii i Polski.

ĆWICZENIE nr 2

 15 min

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Materiały i przygotowanie: zapoznaj się z listą Celów Zrównoważonego Rozwoju sporządzoną przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Wydrukuj ją oraz podziel tak, by na 1 kartce znajdował się jeden Cel (w sumie uzyskasz 17 kartek). Dostosuj liczbę kartek do liczby uczniów i uczennic w klasie. Jeśli klasa przekracza 17 osób, kartki z Celami mogą się powtarzać.

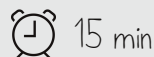
Przebieg: rozdaj uczniom i uczennicom po 1 kartce. Jeśli klasa jest

bardziej liczebna, poproś o dobranie się według Celów zawartych na kartce i wspólną pracę. Zadaniem uczniów jest przeczytanie na głos Celu oraz wyjaśnienie własnymi słowami w 2 zdaniach jak go interpretują oraz w jakim stopniu ten cel może dotyczyć Polski? Pomóż w sformułowaniu odpowiedzi. Po zapoznaniu się ze wszystkimi Celami, poinformuj, iż wspólnie obejrzyjecie dokumentalny film krótkometrażowy podejmujący tematykę 3 Celów Rozwoju.

Źródła: Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło Agendę na rzecz Zrównoważonego Rozwoju do 2030 r. w celu realizacji 17 celów i 169 pod-celów, tzw. Celów Zrównoważonego Rozwoju (Sustainable Development Goals, SDGs). Stanowią one kontynuację Milenijnych Celów Rozwoju (Millennium Development Goals, MDGs), które realizowane były w latach 2000-2015. Lista wszystkich 17 celów: <http://www.unic.un.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju/>

ĆWICZENIE nr 3

QUIZ - GLOBALNE FAKTY

Przebieg: poproś klasę o uformowanie grupy pośrodku sali. Następnie czytaj kolejno zdania ponumerowane od 1 do 11. Zadaniem uczniów i uczennic jest określenie, czy dane stwierdzenie uważają za prawdziwe czy fałszywe. W tym celu uczniowie proszeni są o przejście na prawą stronę sali (jeśli zdanie jest prawdziwe) lub lewą (jeśli uważają za fałszywe). Za każdym razem podaj prawidłową wersję stwierdzenia. Poniżej znajduje się lista pytań.

- Nigeria jest największym krajem w Afryce pod względem powierzchni. **FAŁSZ** (największym krajem w Afryce jest Algieria, następnie Demokratyczna Republika Konga, Libia)
- Azja Południowa i Afryka Subsaharyjska są regionami, w których żyje większość ludzi w skrajnym ubóstwie. **PRAWDA** (według danych ONZ mieszkańcy Azji Południowo-Wschodniej i państw Afryki na południe od Sahary są najbardziej narażeni na ubóstwo i biedę)
- 3 miliony dzieci chodzących do szkoły podstawowej w krajach afrykańskich cierpi głód. **FAŁSZ** (23 miliony dzieci w wieku szkolnym nie posiada stałego dostępu do żywienia)

- Wskaźnik umieralności matek - liczba matek, które nie przeżyły porodu w porównaniu do liczby, które go przeżyły - w regionach rozwijających się jest wciąż 14 razy większy niż w regionach rozwiniętych. **PRAWDA** (wysoki wskaźnik umieralności matek z regionów globalnego Południa wynika z niewystarczającej opieki medycznej, w tym braku dostępu do badań i wyspecjalizowanych placówek medycznych)
- 103 miliony młodych ludzi na całym świecie nie posiada podstawowej umiejętności pisania i czytania, z czego ponad 60% to mężczyźni. **FAŁSZ** (ponad 60% dziewcząt i kobiet nie potrafi czytać i pisać, co wynika m.in. z braku równouprawnienia kobiet i mężczyzn w dostępie do edukacji, konieczności podjęcia przez dziewczynki pracy opiekuńczej w gospodarstwie rodzinnym lub innych praktyk kulturowych w danym państwie)
- Wszyscy ludzie w krajach rozwijających się mają całodobowy dostęp do elektryczności. **FAŁSZ** (2.3 miliarda ludzi jest pozbawionych całodobowego dostępu do elektryczności, co spowodowane jest brakami w infrastrukturze lub kosztownością dostaw prądu w niektórych obszarach świata)
- Z ponad 80000 gatunków drzew, tylko mniej niż 1% zostało zbadanych pod względem potencjalnej użyteczności. **PRAWDA** (większość znanych gatunków drzew nadal nie została zbadana specjalistycznie, choć bardzo często wiedza o ich użyteczności pozostaje już znana lokalnym społecznościom)
- Miasta na świecie zajmują zaledwie około 3% obszaru Ziemi, jednocześnie mieszka w nich połowa populacji ludzkiej – 3.5 miliarda ludzi. **PRAWDA** (zarówno w krajach globalnej Północy, jak i globalnego Południa znajdują się metropolie i wielomilionowe miasta, np. Tokio, Nowy Jork, Lagos, Kair, Londyn, Rio de Janeiro)
- Większość ciętych kwiatów: róż, storczyków i goździków trafia do Polski z Holandii, gdzie rosna w specjalnych szklarnianych warunkach **FAŁSZ** (w Europie każdego dnia sprzedaje się miliony „świeżych” ciętych kwiatów: róż, storczyków, goździków, które przylatują do Polski z Etiopii, Ugandy, Zimbabwe, Tanzanii, Tajlandii, Kolumbii)
- Kenijczycy robią zakupy przez komórkę i przeważnie nie korzystają z kont bankowych. **PRAWDA** (korzystają z innowacyjnego systemu M-Pesa, który pozwala na przesyłanie gotówki i płacenie rachunków przez komórkę. W Kenii blisko 60% społeczeństwa nie posiada bankowych kont osobistych)
- Koltan, surowiec używany do produkcji wielu mobilnych urządzeń w 30 % pochodzi z Demokratycznej Republiki Konga. **PRAWDA** (do produkcji telefonów komórkowych i innych urządzeń wykorzystuje się rudy rzadkich metali, m.in. koltanu, którego złoża znajdują się w środkowej Afryce)

ROLNICTWO W NIGERII

Ten rozdział tworzy spójną całość
z filmem nr 3 pod tytułem "Eko-farma"

LINK

Ekologia i innowacyjność!

Według UNDP (Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju) 60% Nigeryjczyków pracuje w sektorze rolnym. W kontekście środowiska Nigerii zwraca się szczególną uwagę na podjęcie intensywnych działań, zarówno lokalnych, jak i globalnych, w tym konieczność zmniejszenia zależności nigeryjskiego rolnictwa od ropy naftowej, nawozów mineralnych i agrochemii oraz środków ochrony roślin, a także zredukowanie monokultury i pogłębionego uzależnienia żywnościowego od dostaw najczęściej produkowanych i najszerzej sprzedawanych zbóż: ryżu, kukurydzy, pszenicy. Na skutek braku równowagi między produkcją żywności na rynki wewnętrzne (Nigeria) i zewnętrzne (kraje sąsiednie regionu Zatoki Gwinejskiej, rynki europejskie) stałym wyzwaniem dla mieszkańców jest niedobór określonych produktów, zwłaszcza na północy kraju, gdzie panują suche warunki klimatyczne.

Celem popularyzacji innowacyjnego rolnictwa ekologicznego w Nigerii jest zmiana w użytkowaniu ziemi i różnorodnością przyrodniczą, wzmocnienie odporności i zachowanie równowagi ekologicznej, która zachwiana została na skutek niewłaściwego zarządzania zasobami natury, o czym może świadczyć niekorzystna sytuacja w Delcie Nigru spowodowana wydobywaniem ropy naftowej. Wśród przykładów świadomych rozwiązań służących poprawie kondycji nigeryjskiego sektora żywnościowego i rolniczego wyróżnia się m.in.:

- promowanie ekologicznie zrównoważonych technik: stosowanie naturalnych nawozów, zalesianie śródpolne zamiast drogich nawozów chemicznych, co przyczynia się do minimalizacji

kosztów produkcji i możliwość oszczędności lub inwestycji, a także zapobiegania zanieczyszczeniu rzek i innych zasobów wodnych przez substancje chemiczne.

- pierwszeństwo handlu wewnątrzrynkowego i w regionie Afryki Zachodniej.
- wykorzystywanie zarówno nowoczesnych, jak i tradycyjnych metod uprawy ziemi (większe zróżnicowanie podstawowych upraw, tradycyjne techniki rolnicze, agroekologia).
- uwrażliwianie społeczeństwa na potrzebę produkcji żywności z upraw, które nie są przedmiotem zagranicznego handlu.
- wykorzystanie lokalnych zasobów ziemi, mniejsze zużycie surowców z importu, co pozwala na redukcję kosztów wymiany handlowej z zagranicą.

Co istotne, Nigeria posiada rozległe obszary niewykorzystanych gruntów ornych, a reformy w kierunku osiągnięcia pełnego potencjału ekonomicznego i bezpieczeństwa żywnościowego Nigeryjczyków leżą w świadomym i zrównoważonym rolnictwie ekologicznym. W tym sensie rolnictwo ekologiczne oznacza produkcję bez szkody dla środowiska, stosowanie nowoczesnych ekologicznych praktyk rolniczych, który działają w zgodzie z naturą, co niekiedy tożsame jest z powrotem do dawnych i tradycyjnych metod produkcji rolnej lub kombinacji nowoczesnej wiedzy o nauce i technice. Prowadzenie gospodarstwa metodami ekologicznymi jest całkowicie sprawą osobistego wyboru rolnika. Mimo wprowadzenia rządowych projektów rolnych w zmechanizowanych i uprzemysłowionych gospodarstwach, tak naprawdę nie rozwiązana zostaje kwestia globalnego głodu.

Wpływ rolnictwa ekologicznego na społeczeństwo Nigerii

1. jednym z najlepszych sposobów wykorzystania rolnictwa ekologicznego na rzecz rozwiązywania problemów żywnościowych i rolnych, jest lokowanie rolnictwa w społecznościach wiejskich, zamiast promowania ekspansywnej industrializacji. Istnieje realnie pilna potrzeba podjęcia przez rząd Nigerii konkretnych kroków. Społeczności wiejskie i poszczególne rodziny mogą bowiem produkować swoją lokalną żywność i wykorzystywać potencjał ich własnych zasobów.

2. zmniejszenie ubóstwa: rolnictwo ekologiczne jest pewnym rozwiązaniem sytuacji żywnościowej Nigerii, ponieważ jest to bardzo cenne źródło świadczenia pracy w lokalnych społecznościach. Większość organicznych prac gospodarskich zapewnia stałe dochody oraz bezpośrednie zasoby żywnościowe, co może sprzyjać zmniejszeniu ubóstwa rodzin oraz przynoszenie relatywnie wyższych dochodów dla rolników na poziomach lokalnych społeczności, a także zapewnieniu zdrowych upraw żywności w lepszych cenach dla rolników i kupujących.

3. edukacja ekologiczna: innym sposobem wykorzystania rolnictwa ekologicznego jest edukowanie rodzin wiejskich i rolników w kierunku korzystnego rozwijania się żywności. Tworząc ten rodzaj świadomości, zarówno jakość, jak i ilość lokalnych produktów dostępnych w Nigerii będzie znacznie się poprawiać. Sprzyja to racjonalnemu gospodarowaniu żywnością, zapobieganiu marnowania nadwyżek żywności, mimo iż większość dzisiejszej światowej populacji nadal żyje w głodzie.

4. zastosowanie niedrogich narzędzi i technik rolniczych: to kolejny plus dla rolnictwa ekologicznego w zakresie rozwiązywania problemów żywnościowych Nigerii. Wszystkie regiony Nigerii

z powodzeniem mogą rozwijać ekologiczną żywność, która będzie mniej kosztowna i bez żadnych środków chemicznych.

5. wykorzystanie energii odnawialnej: energia wiatrowa lub słoneczna oraz nawóz organiczny (kompost) należą nie tylko do źródeł odnawialnych, ale także są przystępne na terenie całego kraju w odróżnieniu do ropy naftowej czy nawozów chemicznych.

6. brak stosowania chemikaliów opartych na ropie naftowej takich jak herbicydy, pestycydy i nawozy nieorganiczne oraz ponowne wykorzystywanie odpadów do nawozów. W przeciwieństwie do produktów ekologicznych, zastosowanie chemikaliów opartych na ropie naftowej wiąże się z nieporządanym wpływem na zdrowie ludzkie, glebę, środowisko, smak i jakość żywności. Stosowanie środków naturalnych i niechemicznych do zwalczania szkodników rolnych i chwastów oraz ponowne wykorzystanie gospodarskich produktów odpadowych i nawozu organicznego, jest bezpieczne i stanowi środek ochronny dla ludzi i środowiska, a także roślin, zwierząt i innych mikroorganizmów. Organiczne rolnictwo wspomaga wzrost roślin oraz wpływa na strukturę i żyzność gleby, zapewnia ochronę miejsca zamieszkania ludzi i zwierząt przed toksycznymi substancjami i chorobami (np. częstym zatruciem pokarmowym) oraz sprzyja zapewnieniu długotrwałych korzyści dla ludzi, zwierząt i środowiska.

7. tworzenie miejsc pracy i możliwości uzyskania dochodu w ramach rodzin: rolnictwo ekologiczne jest bardzo potężnym narzędziem, które może generować miejsca pracy i możliwości zarobkowania na poziomie oddolnych społeczności wiejskich w Nigerii. Poprzez zapewnienie pracy i dochodów rolniczych wewnątrz rynku, rolnictwo ekologiczne może również zapewniać nadwyżki żywności dla mieszkańców Nigerii.

8. sprawiedliwy i równy system dystrybucji żywności na świecie:

żywność produkowana w Nigerii trafia w dużym stopniu na rynki zewnętrzne, czemu towarzyszy niedobór żywności wewnątrz kraju. niesprawiedliwy system dystrybucji i kontrolowania cen żywności może zostać zahamowany przez racjonalne rolnictwo ekologiczne o lokalnym charakterze.

9. ochrona praw i zapewnienie dobrostanu zwierząt: wiele nowoczesnych i intensywnych metod i praktyk chowu zwierząt często powoduje pojawienie się niesprawiedliwych nadużyć, cierpienia i okrucieństwa wobec zwierząt.

Fot. Weronika Mliczewska; Lawrence Afere, założyciel kooperatywy Springboard pozuje do zdjęcia z jednym z lokalnych rolników, 20km poza stolicą dystryktu Ondo, Akure.

ĆWICZENIE nr 1

 15 min

CO NAS ŁĄCZY?

Cel: poznanie się kontekście warsztatów, integracja, zaktywizowanie uczniów i uczennic, wprowadzenie w temat zajęć, który zostanie podjęty po wykonaniu tego ćwiczenia.

Materiały: arkusze papieru z zapisanymi hasłami.

Przygotowanie: Przygotuj cztery arkusze papieru (oznacz je 1-4), umieść je w różnych miejscach w sali. Korzystając z Załącznika 1 zapisz po jednym hasle z każdej kategorii na każdym z arkuszy. Hasła te wprowadzają do tematyki edukacji globalnej, ze szczególnym uwzględnieniem Nigerii.

Przebieg: poproś klasę o zebranie się w jednym miejscu. Rozpocznij ćwiczenie, czytając na głos 4 hasła: po jednym z każdego arkusza. Uczestnicy mają za zadanie przyrzeć się tym czterem abstrakcyjnym hasłom w czterech miejscach sali i zastanowić się, który najlepiej do nich pasuje. Gdy już dokonają wyboru, poproś o podejście do właściwego miejsca. Wszyscy, którzy zebrali się przy danym arkuszu, przez chwilę (2 minuty) rozmawiają o tym, dlaczego zdecydowali się wybrać właśnie to hasło, w jakiej mierze dany wyraz pasuje do nich, jak definiują zapisane pojęcie. Po chwili poproś wszystkich, aby wrócili na środek oraz wskaż osobę, która podzieli się na forum klasy, jakie były wyniki rozmów w grupie.

Przejdź do następnej rundy. Ponownie wybierz grupę hasel i zapisz po jednym z każdej kategorii na arkuszach oznaczonych 1-4. Uczniowie i uczennice wybierają ten, z którym najbardziej się utożsamiają, podchodzą do tablicy, dyskutują przez parę minut. Przekaż klasie, by wszyscy zwrócili uwagę, z którymi uczestnikami z poprzedniej grupy spotkali się ponownie. W ten sposób wszyscy widzą, co ich łączy. Kontynuuj ćwiczenie z wybranymi hasłami.

Załącznik 1: Hasła do wyboru (4 kategorie)

1	2	3	4
północ	południe	wschód	zachód
globalny	lokalny	międzykulturowy	subsaharyjski
Lagos	Abudża	Port Harcourt	Kano
miasto	metropolia	wieś	plantacja
współpraca	szacunek	empatia	równość
migracje	zmiany klimatu	prawa człowieka	zrównoważony rozwój
banan	maniok	ryż	kukurydza
kakao	olej palmowy	kauczuk	orzeszki ziemne
laguna	pustynia	las równikowy	sawanna

ĆWICZENIE nr 2

 40 min

SPOŁECZEŃSTWO I ROLNICTWO

Cel: wykorzystanie materiału filmowego, poznanie zagadnienia rolnictwa oraz konsekwencji braku zrównoważonego gospodarowania ziemią i zasobami, na przykładzie Nigerii i Polski; zauważenie wpływu rolnictwa w Nigerii na społeczeństwo lokalne oraz kraje globalnej Północy, uwrażliwienie na poszczególne wątki w filmie. Uczniowie dzięki podają przykłady działalności gospodarczej mieszkańców Nigerii (rolnictwo), tłumaczą wpływ rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego rozwoju na życie Nigeryjczyków i przedstawicieli Globalnej Północy, wskazują na podobieństwa w wyzwaniach współczesnej gospodarki i ekologii.

Materiały: flipczart, arkusze papieru, markery, rzutnik, ekran do wyświetlenia filmu, głośniki.

Przygotowanie: ćwiczenie zaczyna się od przedstawienia tematyki spotkania i obejrzenia krótkometrażowego dokumentalnego filmu „Eko-farma” z serii „Innowatorzy społeczni a problemy globalne”. W trakcie oglądania uczestnicy mają za zadanie wypisanie na kartce najważniejszych wątków podejmowanych w filmie:

- Kim są bohaterowie filmu?
- Jakie zagadnienie jest poruszane w filmie?

Przebieg: zapytaj uczniów o wrażenia po projekcji oraz zaproś do wspólnej dyskusji i pracy w grupach. Poproś o wskazanie na fizycznej mapie świata krajów, których tematyka była podejmowana w filmie oraz wymienienie nazw innych państw, w których występuje podobna problematyka. Czy to kraje globalnej Północy czy globalnego Południa? Ponownie poproś o wskazanie ich na mapie.

Następnie podziel klasę na 3 grupy. Każdej z grup przydziel zadanie do wykonania wspólnie zgodnie z Załącznikiem 1. Poproś o zapisanie rozważań na arkuszach papieru, a po zakończeniu omów z uczniami ich propozycje. Wyniki pracy mogą zostać zaprezentowane przez Przedstawiciela grupy. W trakcie prezentacji skorzystaj z pytań uzupełniających. Przeznacz na to ćwiczenie 30 minut.

Zadanie dla grupy 1: opisanie warunków naturalnych i wyzwań, z jakimi spotykają się mieszkańcy południa Nigerii (przykłady)

Zadanie dla grupy 2: opisanie, w jaki sposób nigeryjscy rolnicy i przedsiębiorcy łączą tradycję z innowacyjnymi metodami uprawy ziemi (przykłady)

Zadanie dla grupy 3: opisanie, czym jest innowacyjne i ekologiczne rolnictwo oraz jakie są jego zalety (przykłady)

Pytania uzupełniające do dyskusji:

- Jakie są zalety i korzyści, a także wady rolnictwa ekologicznego?
- Czy produkty i rośliny hodowane w Nigerii znajdują się także w polskich sklepach? Jakie to produkty? Czy są to produkty oznaczone certyfikatami rolnictwa ekologicznego?
- Kto pracuje na farmach ekologicznych?
- Czy wiesz, jak działa kooperatywa rolnicza?

ĆWICZENIE nr 3

ŻYCIE NA FARMIE W AKURE

Materiały: arkusze papieru, markery, tekst

Przygotowanie: poinformuj klasę, iż dziś poznają definicję rolnictwa ekologicznego, a także zastanowią się nad potencjalnymi działaniami, które można podjąć w celu rozwiązania kwestii żywności w Nigerii. W tym celu rozpocznij ćwiczenie od przedstawienia historii Lawrence'a z Akure w Nigerii (Załącznik 1). Rozdaj uczennicom i uczniom tekst opowieści i poproś o uważne przeczytanie.

Następnie podziel klasę na 3 grupy oraz rozdaj każdej z nich zadanie do wykonania: zestaw pytań tematycznych do dyskusji w grupach (Załącznik 2). Poproś o zapisanie na arkuszu papieru wszystkich pomysłów z odpowiedziami w dowolnej formie graficznej. Po zakończonej pracy zaproś do prezentacji pomysłów, które powstały podczas pracy zespołowej. Podsumowaniem ćwiczenia jest wspólne sformułowanie definicji rolnictwa ekologicznego. W razie potrzeby posłuż się definicją zaproponowaną przez MRiRW (Załącznik 3).

Załącznik 1: Historia Lawrence'a

Wyobraź sobie, że podobnie jak Lawrence mieszkasz w Akure w południowej Nigerii. Pochodzisz z rolniczej rodziny, od dziecka pomagasz rodzicom w pracy na farmie bananowców, która przynosi jedynie podstawowe dochody i możliwość utrzymania 6-osobowej rodziny. Oprócz ciebie na farmie pracuje twoja młodsza siostra oraz trzech braci. Bracia jeszcze się uczą, siostra z kolei – ukończyła szkołę podstawową. Nie może jednak kontynuować nauki, ponieważ zajmuje się rodzeństwem oraz prowadzi dom pod nieobecność rodziców, którzy dużo pracują w gospodarstwie. Jako najstarszy syn wkrótce odziedziczysz farmę po swoich rodzicach. Dotychczas stosowali oni tradycyjne metody uprawy ziemi, choć używali nadmiernych ilości nawozów chemicznych, by zwiększyć zbiory. Większość swoich zbiorów plantanów i bananów większej firmie zagranicznej w okolicznej miejscowości. Zarobek nie był wysoki, nie mogli zatem inwestować ani oszczędzać. Pomimo dużych zbiorów w praktyce niewiele zostawało na potrzeby żywieniowe rodziny. Niestety trwałe problemy zdrowotne, m.in. zatrucia pokarmowe związane ze stałym kontaktem z chemikaliami uniemożliwiają im dalszą, intensywną pracę. Przypominasz sobie, że niedawno wziąłeś udział w szkoleniu dotyczącym rolnictwa ekologicznego, które jest innowacyjne, ale wymaga zastosowania wielu zmian. Zastanów się, czy chciałbyś wprowadzić takie zmiany na farmie?

Fot. Weronika Mliczewska; przedsiębiorstwo Springboard Nigeria wykorzystuje ekologiczne metody przetwórstwa (np. chipsów bananowych), oferując w ten sposób młodym ludziom lepszy zarobek niż sprzedawanie nieprzetworzonych produktów rolnych (jak same banany).

Załącznik 2: Podział zadań

Grupa 1: FUNKCJONOWANIE GOSPODARSTWA EKOLOGICZNEGO

Czym dokładnie jest według Ciebie rolnictwo ekologiczne? Na jakie potrzeby odpowiada rolnictwo ekologiczne w Nigerii? Jak funkcjonuje takie gospodarstwo?

Grupa 2: ZALETY DLA ROLNIKA I LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

Jakie podejmiesz kroki w celu poprawy sytuacji na farmie? Co mogę zmienić dla mojej rodziny i lokalnej społeczności? Jakie są powody, dla których zdecydujesz się na założenie gospodarstwa ekologicznego?

Grupa 3: ZALETY DLA KRAJU I GLOBALNIE

Co mogę zmienić dla mojego kraju dzięki założeniu takiej ekologicznej farmy? Jakie korzyści dla Nigerii może przynieść zamiana intensywnego rolnictwa na lokalne rolnictwo ekologiczne?

Załącznik 3: Definicja

Rolnictwo ekologiczne określa się jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej. Produkcja ekologiczna powinna łączyć przyjazne środowisku praktyki gospodarowania, wspomagać wysoki stopień różnorodności biologicznej, wykorzystywać naturalne procesy oraz zapewnić właściwy dobrostan zwierząt.

(źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <https://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Rolnictwo-ekologiczne>)

SYTUACJA Kobiet W NIGERII

Ten rozdział tworzy spójną całość
z filmem nr 2 pod tytułem "Siła kobiet"

LINK

Kobieta w kraju globalnego Południa

Szacuje się, że kobiety stanowią 49% społeczeństwa Nigerii, które liczy 162.5 milionów osób. Prawie 54 milionów kobiet żyje i pracuje w obszarach wiejskich, gdzie stanowią one 60-79% siły roboczej i zarabiają na życie dzięki rolnictwu: pracy na plantacjach, uprawom rolnym czy hodowli bydła (krów i kóz). Jednak tylko w 15% wszystkich gospodarstw domowych to kobiety uznaje się za głowę domu. Tymczasem przedsiębiorcze Nigeryjki bardzo często utrzymują całe swoje gospodarstwo domowe, przeznaczając zarobione pieniądze na wyżywienie rodziny, opłacenie rachunków czy obowiązkową edukację dzieci. W tej sytuacji dochody męża lub braci w mniejszym stopniu pokrywają domowy budżet. Uważa się, że kobiety nigeryjskie w mniejszym stopniu mają możliwość uczestnictwa w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym niż mężczyźni. Dotyczy to wszystkich kobiet w Nigerii, jednak pewne istotne różnice w walce o równość płci, takie jak pochodzenie etniczne, religia, stan cywilny, wykształcenie, klasa, pokrewieństwo i miejsca zamieszkania determinują postrzeganie kobiety w społeczeństwie Nigerii. Wynika to z uwarunkowań kulturowych i religijnych oraz ustanowionej tradycją i historią pozycji społecznej kobiet w różnych społecznościach nigeryjskich. Zdarza się, że otrzymują niższe płace od mężczyzn zajmujących podobne stanowiska, a także muszą walczyć na co dzień ze stereotypowym wyobrażeniem kobiet jako osób przypisanych jedynie do zajęć domowych. Ich obecność w przestrzeni publicznej wzrasta, zwłaszcza dzięki oddolnym inicjatywom i kobiecym organizacjom, które zwracają uwagę na łamanie praw pracowniczych kobiet, dostęp do wyższych stanowisk w administracji oraz znaczenie pracy kobiet na rzecz prężnie rozwijającej się gospodarki państwa.

W południowej Nigerii kobiety zamieszkujące obszary wiejskie posiadają zwykle niewielkie pola uprawne, na których sadzą maniok, kukurydzę, proso, sorgo, orzeszki ziemne, bananowce, bataty, owoce cytrusowe. Część zbiorów wykorzystywana jest na własny użytek, pozostała trafia zaś na lokalne targowiska, gdzie sprzedawana jest przez same kobiety. Sprzedają one mięso, ryby, drób i jajka, pochodzące z przydomowych hodowli. Do pracy w handlu angażuje się również dzieci, zwłaszcza dziewczęta, które pomagają przy sprzedaży przetworzonych już produktów rolnych w postaci gotowych dań – gotowanego jamu i kukurydzy, smażonej fasoli czy pączków z prosa. Kobiety zajmują również wysokie stanowiska w administracji, bankach, fabrykach, urzędach, policji nigeryjskim przemyśle filmowym Nollywood i Kannywood.

W miasteczkach i dużych miastach, jak wielomilionowym Lagos, Abudży (stolica kraju) czy Kano, częstymi sektorami zatrudnienia kobiet są usługi, praca w bankach, administracji i fabrykach oraz handel w sklepach (spożywczych, odzieżowych). Kobiety trudnią się krawiectwem, tkactwem, przetwórstwem tekstylnym czy wyrobem ceramicznych garnków. Na targach tekstylnych sprzedają wielobarwne materiały, które później przeznacza się na wyrób ubrań: damskich i męskich tunik, czapek, spodni, sukienek i chust.

Kobiety pracują jako fryzjerki lub stylistki w salonach piękności, gdzie można uzyskać nie tylko nową fryzurę, ale również ozdobny tatuaż z henny, na przykład na dłoniach, rękach i stopach. Ten szczególnie rodzaj makijażu popularny jest wśród muzulmanek z północnej Nigerii i najczęściej zarezerwowany jest na ważne uroczystości (ślub, święto nadania imienia dziecku). Co ciekawe, również w tym regionie kraju większość młodych kobiet od momentu zamążpójścia podlega praktyce odosobnienia lub domowego zamknięcia, zwanego w języku hausa kulle. Oznacza to, że mają one obowiązek pozostania w domu, ale w miarę potrzeb mogą uzyskać zgodę męża na wyjście na miasto, na przykład na zakupy, do szkoły lub uniwersytet. Stopień zamknięcia

zależy od miejsca zamieszkania (na wsiach zdarza się to rzadziej), wykształcenia i rodzinnych zwyczajów. Kobiety nie podejmują wówczas standardowej pracy zarobkowej (na etat), mogą zaś pracować przez kilka godzin na targu, sprzedając orzeszki ziemne, warzywa i przyprawy lub wykonywać drobne prace w domu, na przykład przygotowywać posiłki, które następnie będą sprzedawane przez niezamężne krewnie. Zarobione pieniądze przeznaczają na własne wydatki, kupując biżuterię, kosmetyki i upominki dla bliskich lub zbierają je na wyprawki dla dzieci do szkoły lub dla córek z okazji ślubu. W praktyce spoczywają jednak na nich wszelkie prace związane z prowadzeniem domu: gotowanie, sprzątanie, wychowanie i opieka nad dziećmi, hodowla zwierząt, zaopatrzenie w wodę. Niestety, mimo wielkiego wkładu kobiet w utrzymanie gospodarstwa domowego, ten rodzaj codziennej aktywności uważany jest jednak za bezpłatną pracę opiekuńczą i nie jest ujmowany w statystykach zatrudnienia i rozwoju gospodarczego. Nigeria ma szczególnie wysoki poziom śmiertelności kobiet przy porodzie, a dostęp do wysokiej jakości opieki medycznej jest w wielu miejscach ograniczony, szczególnie na obszarach wiejskich.

Fot. Tomasz Kozakiewicz; Na pierwszym planie: Olutosin Adebowale podczas tworzenia kolażu; w tle: członkinie Trash to Treasure produkujące torebki i sukienki - wszystko wykonane z odpadów krawieckich na zamówienie konsumentów na całym świecie.

Dodatkowe zadania

1. Sprawdź źródła internetowe dostarczające informacje na temat działań na rzecz kobiet:
  - Podmiot Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz Równości Płci i Wzmocnienia Kobiet www.africa.unwomen.org
  - Cele Zrównoważonego Rozwoju, w tym Cel 5: Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt www.unic.un.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju/
2. Zapoznaj się z twórczością literacką nigeryjskich pisarek, m.in. Chimamandy Ngozi Adichie oraz Helen Oyeyemi, których książki zostały przetłumaczone na język polski.
3. Przyjrzyj się działalności artystek i wokalistek pochodzenia nigeryjskiego, zaangażowanych globalnie w popularyzowanie kultur Nigerii: Njideka Akunyili (www.njidekaakunyili.com), Nneka (www.nnekaworld.com), Ayọ (www.ayomusic.com), Lnie (www.lanreworld.wordpress.com).

ĆWICZENIE nr 1

NIGERYJKI I POLKI NA RZECZ KOBIEC

Materiały: arkusze papieru, markery, flipchart lub tablica, mapa polityczna świata.

Przebieg:

Poinformuj klasę, iż podczas zajęć zostanie przedstawiony krótkometrażowy film „Siła kobiet”, nakręcony w Nigerii i Polsce w miejscowościach Lagos i Zielona Góra. Pokaż na mapie świata oba miasta, podkreślając fakt, iż wiodącym tematem będzie problematyka kobiet widziana z dwóch perspektyw: globalnego Południa i globalnej Północy. Zapytaj uczniów o znajomość tych dwóch pojęć. W razie potrzeby pomóż uczniom znaleźć odpowiedź, zadając pytania pomocnicze i wyjaśnij definicję (Załącznik 1), podając przykłady. Następnie, korzystając z metody burzy mózgów, zaproponuj grę w skojarzenia dotyczącą ich wiedzy o Nigerii i jej mieszkańcach. Zanotuj przywołane fakty i opinie uczniów na arkuszu papieru i flipczarcie.

Po wprowadzeniu, zaproś uczniów do wspólnego zapoznania się z filmem oraz poproś, aby w trakcie projekcji zwrócili szczególną uwagę na to, „w czym ich zdaniem przejawia się tytułowa siła kobiet?”. Po obejrzeniu filmu zachęć uczniów do krótkiej refleksji i zapytaj o ich wrażenia: czy obraz był zgodny z ich wyobrażeniami o Nigerii? Jeśli tak, dlaczego? Jeśli nie, to w czym odbiegał od ich wyobrażeń?

Następnie podziel klasę na 5 grup. Rozdaj każdej z nich zagadnienia do opracowania na podstawie prezentowanego filmu (Załącznik 2). Poproś o zapisanie wyników dyskusji na arkuszu papieru. Na wykonanie tej części zadania przeznaczone jest 20 minut.

Po zakończeniu pracy w zespołach poproś, aby każda z grup wyznaczyła przedstawiciela do zaprezentowania wyników pracy na forum klasy. Pozostali uczniowie słuchają i uzupełniają wypowiedzi przedstawiciela o przykłady i pomysły, które nie pojawiły się w prezentacji. Efektem podsumowania pracy w grupach powinno być uzyskanie odpowiedzi na pytania „W czym może przejawiać się siła kobiet w Nigerii i Polsce? Czy dostrzegamy zależność i podobieństwa pomiędzy kontekstem polskim a nigeryjskim?”.

Załącznik 1: Definicj EDUKACJI GLOBALNEJ

Edukacja globalna to część kształcenia obywatelskiego i wychowania, która rozszerza ich zakres przez uświadamianie istnienia zjawisk i współzależności globalnych. Jej głównym celem jest przygotowanie odbiorców do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym całej ludzkości. Przez współzależności należy rozumieć wzajemne powiązania i przenikanie systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych.

Do aktualnych wyzwań globalnych zaliczyć można m.in.:

- zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa na świecie
- poprawę jakości życia w krajach globalnego Południa
- ochronę praw człowieka
- zapewnienie zrównoważonego rozwoju
- budowanie partnerskich relacji gospodarczych i społecznych pomiędzy krajami globalnej Północy i globalnego Południa

Szczególnie istotne w edukacji globalnej jest:

- tłumaczenie przyczyn i konsekwencji opisywanych zjawisk
- przedstawianie perspektywy Globalnego Południa
- rozumienie świata jako złożonego i dynamicznie zmieniającego się systemu
- kształtowanie krytycznego myślenia i zmiana postaw
- przełamywanie istniejących stereotypów i uprzedzeń
- ukazywanie wpływu jednostki na globalne procesy i wpływu globalnych procesów na jednostkę

Edukacja globalna pomaga w kształtowaniu następujących umiejętności:

- dostrzegania i rozumienia globalnych współzależności
- krytycznego myślenia
- praktycznego wykorzystywania wiedzy
- podejmowania świadomych decyzji
- współpracy w wymiarze lokalnym, krajowym i międzynarodowym

Edukacja globalna sprzyja kształtowaniu postaw:

- odpowiedzialności
- szacunku
- uczciwości
- empatii
- otwartości
- osobistego zaangażowania
- gotowości do ustawicznego uczenia się

U podstaw edukacji globalnej leżą następujące wartości:

- godność osoby ludzkiej
- sprawiedliwość
- solidarność
- równość
- pokój
- wolność

(źródło <https://fed.org.pl/definicja-edukacji-globalnej/>)

Fot. ze zbiorów Olutosin Oladosu Adebawale; Kolaż zaprojektowany przez Tosin we współpracy z lokalnym artystą. Wykonany w całości z odpadów krawieckich, niewykorzystanych przez zakłady krawieckie w Festac. Więcej produktów dostępnych na stronie: <https://www.facebook.com/olutosin?fref=ts>

Załącznik 2: Zestaw zagadnień dla każdej grupy

Grupa 1: Z czym według opinii Tosin – głównej bohaterki filmu z organizacji Trash To Treasure - borykają się kobiety w Lagos? Scharakteryzuj współczesną sytuację Nigeryjek z Lagos, wskazując na przyczyny braku równouprawnienia kobiet i dziewcząt.

Grupa 2: Czym zajmuje się organizacja Trash To Treasure? Jakiego działania proponuje? Do kogo skierowana jest działalność Tosin?

Grupa 3: Czym zajmuje się Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet BABA? Jakiego działania proponuje? Do kogo skierowana jest działalność BABA?

Grupa 4: Na czym polega idea etycznego recyklingu? Jakiego znaczenia ma zmiana odpadków w wartościowe produkty potrzebne kobietom, np. torebki, plecaki, koce, podpaski wielokrotnego użytku?

Grupa 5: Jakiego inne działania i oddolne inicjatywy mogą zostać podjęte w celu zniwelowania różnic w postrzeganiu kobiet i dziewcząt oraz osiągnięcia równości płci? Wykorzystaj przykłady z Nigerii i Polski.

Fot. ze zbiorów Olutosin Oladosu Adebowale; Tosin i beneficjentki szkolenia internetowego organizowanego przez Tosin Trash to Treasure dla kobiet z obszarów wiejskich. (<https://www.facebook.com/olutosin?fref=ts>)

ĆWICZENIE nr 2

🕒 30 min

WYJAŚNIAMY POJĘCIA

Materiały: arkusze papieru, markery, flipchart, stoliki ustawione w różnych miejscach sali

Przebieg: Wyjaśnij, że w tym ćwiczeniu będziecie pracować metodą „world café”, która umożliwia każdemu aktywny udział w dyskusji w mobilny sposób. Ponownie podziel klasę na 5 grup, a także wybierz 5 uczniów, którzy będą Sekretarzami notującymi przebieg rozmów. Uczniowie mają za zadanie podchodzenia kolejno w grupach do 5 stolików, przy których omawia się inny aspekt zadanego tematu związanego z obejrzanym filmem „Siła kobiet”. Dyskusje przy każdym stoliku odbywają się w rundach. Po 10 minutach następuje zmiana i wszyscy poza Sekretarzem przenoszą się do następnych stolików. Sekretarz streszcza to, co powiedziały poprzednie grupy i zachęca do zapisywania swoich innych pomysłów na arkuszach papieru, aby następne grupy mogły się do nich odwoływać. Można zastosować dowolną formę graficzną w celu zapisania pomysłów.

Po zakończeniu wszystkich rund poproś o przedstawienie wyników pracy na forum. Czy udało się wspólnie wypracować definicje pojęć? Skorzystaj ze źródeł internetowych w celu weryfikacji.

Zestaw tematów:

Stolik 1: Wyjaśnij pojęcie „sprawczość” i podaj przykłady.

Stolik 2: Wyjaśnij pojęcie „równouprawnienie” i podaj przykłady.

Stolik 3: Wyjaśnij pojęcie „prawa kobiet” i podaj przykłady.

Stolik 4: Wyjaśnij pojęcie „recykling” i podaj przykłady.

Stolik 5: Wyjaśnij pojęcie „innowacje społeczne” i podaj przykłady.

ĆWICZENIE nr 3

🕒 30 min

RÓWNOŚĆ PŁCI

Materiały: arkusze papieru, markery, flipchart

Przebieg: Zapoznaj klasę z Celami Zrównoważonego Rozwoju wypracowanymi przez Organizację Narodów Zjednoczonych (www.unic.un.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju). Wśród nich znajduje się Cel 5, zwracający uwagę na potrzebę działania na rzecz równości płci oraz wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt. Podziel klasę na 3 grupy. Zadaniem każdej z grup jest uzupełnienie tabeli (Załącznik 4) i wykonanie dwóch poleceń: udzielenie odpowiedzi na pytanie „Czy dany problem dotyczy kobiet z południa Nigerii, Polski lub obu krajów?” oraz zaproponowanie rozwiązań mających na celu skuteczną realizację zadania. Rozdaj każdej grupie tabelę do wypełnienia. Przeznacz na zadanie 20 minut. Następnie omów z uczniami i uczennicami wyniki ich pracy.

Fot. Weronika Mliczewska; Felicia Odulana na tle jednego z kolaży, członkini Trash to Treasure, która produkuje sukienki na swojej nowej maszynie do szycia.

Załącznik 3: Zadania Celu 5. Równość płci

- ✓ Zakończyć dyskryminację we wszystkich formach wobec kobiet i dziewcząt na całym świecie.
- ✓ Wylimitować wszelkie formy przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sferze publicznej i prywatnej, w tym handel ludźmi, wykorzystywanie seksualne i inne formy wyzysku.
- ✓ Wylimitować wszelkie krzywdzące praktyki, takie jak wczesne i przymusowe małżeństwa, małżeństwa dzieci, a także okaleczanie żeńskich narządów płciowych.
- ✓ Docenić nieodpłatną opiekę i pracę w domu przez zapewnienie usług publicznych, infrastruktury, ochrony socjalnej oraz przez promowanie wspólnej odpowiedzialności w gospodarstwie domowym i rodzinie, zgodnie z krajowymi uwarunkowaniami.
- ✓ Zapewnić kobietom pełny i efektywny udział w procesach decyzyjnych na wszystkich szczeblach w życiu politycznym, ekonomicznym i publicznym oraz równe szanse w pełnieniu funkcji przywódczych.
- ✓ Zapewnić powszechny dostęp do ochrony zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz korzystanie z praw reprodukcyjnych.
- ✓ Przeprowadzić reformy zapewniające kobietom równe prawa w dostępie do zasobów ekonomicznych, prawa własności, sprawowania kontroli nad gruntami i innym mieniem, usług finansowych, dziedziczenia oraz zasobów naturalnych, zgodnie z prawem krajowym.
- ✓ Upowszechnić korzystanie z technologii, w szczególności technologii informacyjnych i komunikacyjnych, by przyczynić się do wzmocnienia pozycji kobiet.
- ✓ Przyjąć oraz wzmocnić polityki i skuteczne ustawodawstwo promujące równość płci oraz wzmocniające pozycję kobiet i dziewcząt na wszystkich szczeblach.

(źródło: www.unic.un.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju)

Załącznik 4: Tabela 1

GRUPA 1	Czy problem dotyczy kobiet z południa Nigerii, z Polski czy z obu krajów? Proszę podać przykład.	Zaproponujcie metody realizacji zadania (lokalnie lub globalnie)
<p>Zadanie 1 Zakończyć dyskryminację we wszystkich formach wobec kobiet i dziewcząt na całym świecie.</p>		
<p>Zadanie 2 Wyeliminować wszelkie formy przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sferze publicznej i prywatnej, w tym handel ludźmi, wykorzystywanie seksualne i inne formy wyzysku.</p>		
<p>Zadanie 3 Wyeliminować wszelkie krzywdzące praktyki, takie jak wczesne i przymusowe małżeństwa, małżeństwa dzieci, a także okaleczanie żeńskich narządów płciowych.</p>		

Załącznik 4: Tabela 2

GRUPA 2	Czy problem dotyczy kobiet z południa Nigerii, z Polski czy z obu krajów? Proszę podać przykład.	Zaproponujcie metody realizacji zadania (lokalnie lub globalnie)
<p>Zadanie 1 Docenić nieodpłatną opiekę i pracę w domu przez zapewnienie usług publicznych, infrastruktury, ochrony socjalnej oraz przez promowanie wspólnej odpowiedzialności w gospodarstwie domowym i rodzinie, zgodnie z krajowymi uwarunkowaniami.</p>		
<p>Zadanie 2 Zapewnić kobietom pełny i efektywny udział w procesach decyzyjnych na wszystkich szczeblach w życiu politycznym, ekonomicznym i publicznym oraz równe szanse w pełnieniu funkcji przywódczych.</p>		
<p>Zadanie 3 Zapewnić powszechny dostęp do ochrony zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz korzystanie z praw reprodukcyjnych.</p>		

Załącznik 4: Tabela 3

GRUPA 3	Czy problem dotyczy kobiet z południa Nigerii, z Polski czy z obu krajów? Proszę podać przykład.	Zaproponujcie metody realizacji zadania (lokalnie lub globalnie)
<p>Zadanie 1 Przeprowadzić reformy zapewniające kobietom równe prawa w dostępie do zasobów ekonomicznych, prawa własności, sprawowania kontroli nad gruntami i innym mieniem, usług finansowych, dziedziczenia oraz zasobów naturalnych, zgodnie z prawem krajowym.</p>		
<p>Zadanie 2 Upowszechnić korzystanie z technologii, w szczególności technologii informacyjnych i komunikacyjnych, by przyczynić się do wzmocnienia pozycji kobiet.</p>		
<p>Zadanie 3 Przyjąć oraz wzmocnić polityki i skuteczne ustawodawstwo promujące równość płci oraz wzmacniające pozycję kobiet i dziewcząt na wszystkich szczeblach.</p>		

Na ścieżce innowacji i rozwoju

NIGERIA - GOSPODARCZY TYGRYS

Ten rozdział tworzy spójną całość
z filmem nr 3 pod tytułem "Razem"

LINK

Z racji ogromnego potencjału gospodarczego Nigeria jest jednym z najszybciej rozwijających się państw afrykańskich (jest to pierwsza co do wielkości gospodarka w Afryce, drugie miejsce zajmuje RPA). Szczególnie intensywnie rozwija się przemysł naftowy i wydobywczy, rolnictwo (kakao, kokosy, owoce cytrusowe, orzeszki ziemne i olej palmowy), sektor telekomunikacji, budownictwo, rybołówstwo morskie, przemysł przetwórczy (wyroby ze skóry, żywność, kosmetyki) i tekstylny (miasta Kano, Onitsha, Lagos). Sektor usług z zakresu mediów, kultury i rozrywki jest szczególnie ceniony, o czym może świadczyć popularność nigeryjskich seriali telewizyjnych, filmów i muzyki pop w wielu państwach Afryki Subsaharyjskiej.

Według raportów Banku Rozwoju wynika, że dynamiczne tempo wzrostu PKB Nigerii osiągane głównie dzięki wydobyciu ropy naftowej w Delcie Nigru, utrzymuje się na poziomie kilku procent rocznie, co sytuuje Nigerię wysoko rankingach rozwoju gospodarczego. Ropa naftowa odgrywa dużą rolę w gospodarce, dając 40% PKB i 80% zarobków dla państwa. Jednocześnie z racji tego, iż większość zysków czerpanych jest przez zagraniczne korporacje dochody z ropy nie zapewniają Nigeryjczykom dobrobytu i wzrostu poziomu zamożności. Zgodnie z raportami Amnesty International obrazuje to zjawiska „przekleństwa zasobów” lub „paradoksu obfitości”, które łączą się z występowaniem fatalnej w skutkach korupcji, konfliktów zbrojnych, łamania praw człowieka i praw obywatelskich, migracji oraz degradacji środowiska.

Na północy kraju, gdzie występują suche sawanny, wiodący jest chów bydła, owiec i kóz. Mimo to, poziom bezrobocia (13%) stale rośnie, nie zmniejszył się poziom ubóstwa społeczeństwa. Jednocześnie jest to kraj o dość niestabilnej sytuacji wewnętrznej z powodu pojawiających się w różnym natężeniu konfliktów na tle etnicznym (250 grup etnicznych), religijnym (protestantyzm, katolicyzm, islam, kościoły afrochrześcijańskie), politycznym (aktywność grupy terrorystycznej Boko Haram) oraz problemów infrastrukturalnych: braku stałego

Fot. Tomasz Kozakiewicz; przerwa w filmowaniu - Olufunbi Falayi tłumaczy potencjalnym klientom korzyści płynące z oferty inkubatora przedsiębiorczości - Passion Incubator.

dostępu do elektryczności i wody pitnej, przestępczości. Mimo znacznego udziału kobiet w sferze usług (praca w rolnictwie, żywności, handlu, tekstyliach, fryzjerstwie, praca opiekuńcza) działalność gospodarcza kobiet bardzo często pozostaje nieodpłatna, pozbawiona ekonomicznego wymiaru. Powoduje to pogłębianie się nierówności społecznych pod względem płci, które w Nigerii ujawniają się ponadto w niejednorodnym dostępie do edukacji i udziału w polityce.

ĆWICZENIE nr 1

🕒 25 min

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ NA RZECZ ZMIANY

Materiały: arkusze papieru, markery, flipczart

Przebieg: Poinformuj klasę, że tematem dzisiejszych zajęć będą „społeczne nierówności” ze szczególnym uwzględnieniem Nigerii. W celu zrozumienia specyfiki nierówności społecznych w obu krajach zostanie zaprezentowany film „Razem”. Zanim przystąpicie do projekcji filmu, posługując się metodą burzy mózgów, wypisz na flipczarcie wszystkie skojarzenia związane ze zjawiskiem nierówności zaproponowane przez uczniów i uczennice. Czy uczniowie znają to pojęcie? Jak je rozumieją?

Po projekcji filmu podziel klasę na 4 grupy. Poproś, by każda z grup zastanowiła się ponownie nad badanym terminem. Czy film poszerzył wiedzę uczniów na ten temat? Czy uczniów zaskoczył wybrany wątek filmu? Zadaniem grup jest rozważenie kilku problemów (Załącznik 1) oraz zapisanie na arkuszu papieru wniosków i pomysłów. Po zakończeniu prac (15 minut) przeprowadź krótką dyskusję i poproś reprezentantów grup o przedstawienie wyników na forum. W celu uzupełnienia zagadnień do rozmowy, skorzystaj z tematów dostępnych w Załączniku 2.

Załącznik 1.

Grupa 1:

PRZYCZYNY. Jakie są przyczyny nierówności społecznych w Nigerii i globalnie? Z czego wynikają i od czego zależą?

Grupa 2:

PRZEJAWY I SKUTKI. W czym się przejawiają nierówności społeczne w Nigerii i globalnie? Jaka jest skala zjawiska? Jakie są skutki?

Grupa 3:

ROZWIĄZANIA. Jak zmniejszyć nierówności w nowoczesny sposób? Jakie zmiany oraz rozwiązania lokalne i globalne należałoby wprowadzić, aby zapobiec pogłębianiu się nierówności?

Grupa 4:

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ. W jaki sposób innowacyjna przedsiębiorczość może zmniejszać nierówności społeczne w Nigerii? Podaj przykłady.

Załącznik 2.

Wybrane aspekty nierówności społecznych:

1. hierarchiczna organizacja społeczeństwa i struktura własności, wertykalny układ relacji międzyludzkich, interpersonalnych, rodzinnych, niepełnosprawność, jakość życia, miejsce zamieszkania, dziedziczenie nierówności (aspekt psychospołeczny),

2. zróżnicowany i nierówny dostęp do władzy i zasobów materialnych, nierównomierny rozwój kapitału ludzkiego, procesy globalizacji, zróżnicowanie płac, ograniczenia i błędy rynku, niskie inwestycje w kapitał ludzki, stały odpływ kwalifikowanej siły roboczej do krajów globalnej Północy, wysoki wskaźnik dzietności, niewystarczające inwestycje w przedsiębiorczość młodych ludzi lub brak inwestycji w ochronę zdrowia obniżający aktywność biznesową ludzi starszych, ubóstwo i jego regionalizacja, wykluczenie z rynku pracy (aspekt ekonomiczny).

3. realizowanie określonej koncepcji państwa i wizji demokracji, rola władz w kreowaniu lub niwelowaniu nierówności, integrowaniu mniejszości narodowych, etnicznych, religijnych, seksualnych, poprzez stwarzanie obywatelom możliwości partycypowania w życiu publicznym, pogarszanie się sytuacji kobiet (aspekt polityczny).

4. praktyki kulturowe, media (dyskurs prasowy, telewizyjny), moda, sztuka, wykluczenie cyfrowe, architektura biedy (aspekt kulturowy).

Dodatkowe terminy:

- Wskaźnik Rozwoju Społecznego (*Human Development Index, HDI*)
- Wskaźnik Rozwoju Społecznego Uwzględniający Nierówność (*Inequalityadjusted Human Development Index, IHDI*)
- Wskaźnik Wielowymiarowości Ubóstwa (*Multidimensional Poverty Index, MPI*)
- Indeks Nierówności Płci (*Gender Inequality Index, GII*)

Źródła:

Raporty Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (www.hdr.undp.org/en)
Słowniczek Polskiej Pomocy (www.polskapomoc.gov.pl/Slowniczek,46.html)

Fot. Tomasz Kozakiewicz; Zespół start-up'u Riby Finance w coworkingu Leadspace prowadzonym przez Pasion Incubator. Riby zwiększa bezpieczeństwo finansowych transakcji niewielując ryzyko oszustw.

ĆWICZENIE nr 2

🕒 20 min

GLOBALNI PRZEDSIĘBIORCY

Materiały: arkusze papieru, markery, flipczart

Przebieg:

CZĘŚĆ 1:

Na podstawie wywiadów z bohaterami filmu poproś klasę o stworzenie postaci Idealnego Przedsiębiorcy Społecznego, który

będzie potrafił działać na rzecz zmiany społecznej o globalnym wymiarze: w Nigerii lub w Polsce. Na początku podziel klasę na kilka grup. Każda z grup otrzymuje duży arkusz papieru oraz kolorowe markery. Poinformuj, że celem tego ćwiczenia będzie utworzenie mapy pojęciowej w celu zdemaskowanie terminu „przedsiębiorcy społecznego”, czyli zastanowienie się nad jego znaczeniem. Powiedz, by w ciągu 15 minut wymyślili i graficznie zilustrowali swoje pomysły z uwzględnieniem następujących zagadnień (każda grupa otrzymuje jedno zagadnienie):

1. jakie są jej/jego umiejętności, kompetencje, wiedza?
2. jakie są jej/jego cele?
3. jaka jest jej/jego motywacja, w co wierzy?
4. co robi? jak działa?
5. jakich zasobów potrzebuje do działania?

Po zakończeniu zadania przedyskutujcie wspólnie spostrzeżenia na forum, prosząc o krótką prezentację materiału przez Przedstawiciela każdej z grup. Czy Idealny Przedsiębiorca Społeczny jest wśród Was? Czy trzeba być Idealnym Przedsiębiorcą Społecznym by zacząć działać? Powieś stworzone plakaty w widocznym miejscu.

CZĘŚĆ 2

Poproś klasę, by wyobraziła sobie, że wciela się w postać skonstruowanego wcześniej Idealnego Przedsiębiorcy Społecznego, który uzyskał możliwość uruchomienia dowolnego projektu przedsiębiorstwa społecznego działającego na rzecz niwelowania nierówności społecznych na świecie. Wybór miejsca, czas trwania, grupy docelowej, oraz celów, działań i rezultatów zależy w całości od

Przedsiębiorcy i jego zespołu. Każdej z grup rozdaj arkusze papieru i markery.

Skorzystaj z pytań pomocniczych, rozdając je grupom lub zapisując na tablicy. Przeznacz na to ćwiczenie 20 minut, a następnie poproś o prezentację projektu. Czy wśród projektów znalazły się działania o charakterze lokalnym, możliwe do realizacji w Waszym otoczeniu?

Pytania pomocnicze:

- Gdzie chciałbyś/chciałabyś uruchomić przedsiębiorstwo?
- Co chciałbyś/chciałabyś zmienić w tym miejscu? Jaki jest cel przedsiębiorstwa? Jaki problem globalny chciałabyś/chciałbyś zniwelować?
- Do kogo kierujesz swoje działania? Kto jest grupą docelową? (dzieci / młodzież / dorośli / seniorzy / osoby wykluczone / mniejszości etniczne)
- Ile potrwa projekt? Czy przedsiębiorstwo będzie prowadziło długofalowe działania?
- Jakie rezultaty uzyskasz?

Fot. Tomasz Kozakiewicz; Ulica w dzielnicy Yaba, położonej w centralnej części Lagos, dzięki licznym uczelniom wyższym dzielnica wyrasta na jedno z najprężniej działających centrum technologicznych start-upów w Afryce Subsaharjskiej (obok Nairobi).

ĆWICZENIE nr 3

🕒 15 min

GLOBALNI PRZEDSIĘBIORCY

Materiały: arkusze papieru, markery, flipczart

Przebieg: Odwołując się do materiału filmowego „Razem”, poproś uczniów i uczennice o analizę filmu we wspólnej dyskusji, wykorzystując przy tym następujące zagadnienia:

Gdzie i w jakim środowisku toczy się akcja?

Jakie jest tło filmu?

Czy odpowiada on o polskiej rzeczywistości?

Kim są bohaterowie filmu?

Czy są przedstawicielami globalnej Północy czy globalnego Południa?

Jakie jest ich doświadczenie z przedsiębiorczością?

Czym się zajmują?

Wyniki zapisz na arkuszach papieru. Zapytaj uczniów, co ich zdaniem oznacza tytuł filmu: „razem”. Jak go interpretować? Po tej wymianie poglądów dokonaj podsumowania.

Następnie poinformuj, że film stanowił inspirację do przygotowania plakatu podejmującego wybrany wątek z filmu. Zadaniem uczniów jest wykonanie plakatu nawiązującego do tematyki nierówności społecznych, edukacji globalnej lub przedsiębiorczości na rzecz równości. Korzystając z metody burzy mózgów, stwórzcie wspólny pomysł na formę plakatu (kolaż, grafika, komiks, poster informacyjny), która zapewni multiplikację rezultatów warsztaty. W tym celu podziel klasę na grupy 5-osobowe i poproś o przygotowanie materiałów (markery, duże arkusze papieru itp.)

"Nie patrz na życie w kontekście problemów, które spotykasz na swojej drodze. Gdybym ja tak robił, to musiałbym wyjechać z mojej ojczyzny, jak wielu mieszkańców mojego kraju. Każdy tzw. problem jest wyzwaniem, które daje ci niespotykane dotąd możliwości by stworzyć coś nowego!"

LAWRENCE AFERE